

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadienis priedas

2000 m. sausio 1 d.

Nr. 1 (1)

Saturday supplement January 1, 2000

No. 1 (1)

Parsivežiau didžiausią dovaną

Po pusantro mėnesio trukusios kelionės po JAV ir Kanadą į Lietuvą sugrįžo Kauno Dramos teatro aktorė Virginija Kochanskytė. Ji maloniai sutiko pasidalinti išspūdžiais iš kelionės. Maniau išvysiu po kelionės pavargusią ir liudną aktorę, bet pamaciau spindinčią šypsena laimingą Virginiją. Po šiltų pasisveikinimų pradėjau mūsų pokalbį.

— Virginija, iš spindinčių akių ir palaimingos šypsenos matau, kad kelionė pasisekė. Kiek turėjai koncertų? Ką patyrei šioje kelionėje?

— Turėjau šešiolika koncertų. Tryliką buvo JAV, o trys Kanadoje. Aš esu be galo laiminga. Mintimis vis grįžtu į praėjusias dienas... Patyriau fantastiškiausią vaidinimo džiaugsmą. Jeigu aktorius nori švytėti scenoje, žavėti, juokinti, sujaudinti, suteikti liudėsio, padovanoti klausytojams gyvenimo džiaugsmą, ir gauti gelių, marias ovacijų, šiltą dėmesio, jaudinančią padėką... Aš visa tai turėjau. Aš parsivežiau didžiausią dovaną — žmonių meilę ir padėką. Tai apie ką dar svajoju? Jų, dar reikia aktoriumi norėti ir tikėti.

— Būtu įdomu sužinoti, kas sumanė Tavo iškviatimą. Kas Tau padovanojo tokią džiaugsmingą šventę?

— Pirmiausia noriu nuodžiai padėkoti Lietuvai. Bendruomenės Kultūros tarybai ir jos pirmininkei Marijai Remienėi už dėmesį man ir iškviatimą. Ji, pati to nenujaušdama, suteikė man galimybę bėsti, tvirtėti kaip asmenybei, žmogui, artistei. Ji padovanojo man sėkmingo artistavimo džiaugsmą. Aš parvykau su dvasinio turėjimo dovaną.

Stebėjau, kad išėjvijos žmonės, turėdami gana kuklias finansines ir organizacines pajėgas, sugebėjo suburti, parengti tokius gražius Vinco Kudirkos minėjimus. Labai gaila, kad Lietuvoje 100-šios V. Kudirkos mirties metinės praėjo gana kukliai.

— Virginija, žinau, kad šiai kelionei Tu ruošėtai labai kruopščiai ir atsakingai. Tai, ką matė publika per šešiolika koncertų, buvo sunkaus darbo vaisius. Gal galėtum papasakoti, kaip ruošėtai šiai kelionei ir kas Tau paliai yra Vincas Kudirka?

— Išties, susidūrimas su Vincu Kudirka man patiai, kaip žmogui, buvo atrodymas. Labai daug skaičiau — A. Merkeli, J. Botėn, V. Kavolį, A. Zalatorį ir kitus. Skaičiau laisvą, atsiminimų, kūrų. Aš kūrėu savyje Vincą Kudirką koks pavaiškas. Ieškojau atsakymo — kas man yra šis žmogus. Bandžiau rasti žmogų bent kiek savo idėjoms panašų į jį. Gyventi vanden kiti — artimo gerovės, jo gyvenimo ir darbų esmė ir prasmė. Atidavę savo gyvenimą žmogui ir tėvynei, jis mirė visų aplėstas skurdė ir varge...

— Tu koncertavai su šia programa Lietuvos mokyklose ir išėjvijos mokyklose. Kaip vaikai, jaunos sielos, supranta Kudirką.

Turėjau koncertų mokyklose. Vienoje Detroito mokykloje manęs paklausė — kas jis. Aš bandžiau, vaizdžiai iliustruodama jiems prieinamais faktais, atskleisti jo esmę. Sakau — jeigu dabar vienas indėnas, gyvendamas mažame miestelyje, sugalvotų kurti savo valstybę — su indėnų kalba, konstitucija, seimu, prezidentu, mokyklomis, institutais — ką jūs sakytumėte. Tai neįmanoma, tai neprotystė — atsakė jie. O Kudirka puoselėjo ir svajojo apie nepriklausomą Lietuvą. Jis intelektualus, šviesus, nuostabus žmogus, gyvendamas rusiškos imperijos pakraštelyje, subrandino ir pagimdė fantastišką idėją apie nepriklausomą Lietuvą. Ir tai tapo realybe. Jo suolo draugas J. Jablonskis ir kiti teigė, kad jis buvo ir yra svarbiausias mūsų valstybės žmogus. Jį tokį sutvėrė Dievas. Jis turėjo artimo meilės supratimo dovaną. Koncertuodama mokyklose, mačiau, kad vaikai klausosi išsijaudinę, jų akys spindi, jiems įdomu. Tuose veiduose spindėjo romantizmas, idealizmas, tikėjimas. Aš Lietuvoje būčiau koncertuojanti mokyklose. Aš linkėsiu vaikams neužgniausti savyje drąsų, fantastiškų idėjų, svajonių. O mokytojas linkėsiu provokuoti, skatinti tas idėjas, neužlošinti jų svajonių. Jeigu mes norim turėti nepriklausomą Lietuvą, turim pasitikėti jausmų, kuri yra idealistika, nenori sutikti su mūsų konformizmu, prisitaikymu.

— Džiugu, kad koncertuoji mokyklose, atlieki tą švietėjo — žadintojo darbą. Kalbant Kudirkos žodžiais, Tu keli iš miego, iš sąstingio. Tu kalbi apie jo sukurto himną, kuris mums yra taip pat brangus, kaip malda — „Tėve mūsų“. Mes turim įgyvendinti himno žodžius. Deja, taip Lietuvoje nėra...

— Sunku pasakyti, kur yra pagrindinė priežastis. Galbūt todėl, kad ta didžioji dauguma užmiršo dešimt Dievo įsakymų. Kur meilė artimui, kur auka. Mes įvykdėm tik vieną punktą Kudirkos himno žodžių — Lietuva tapo nepriklausoma. Bet kur vienybė, kur bendras darbas vanden kalboms? Kudirka savo kilniomis mintimis nušvietė mums kelią iki sąjūdžio. Atgimimo, ir tuo nušvietu keliu ejo daug žmonių, paguldė savo galvas už idėjas. Garbė ir šlovė jiems. Bet didžiulė dauguma nemori doriai gyventi. Jie, dėl trupinio aukšto ir gaudaus valgio šaukštą pamynę šventas idėjas. Ta nesibaigianti „raganų medžioklė“, silpnesnių ir mažesnių asmenybių, įtarumas klesti. Kur tie didvyriai, kurie rodytų savo dorą ir kilnų gyvenimo pavyzdį mums. Aš manau, kad ateitis priklauso mūsų jausimams. Tiems kilniems vanden, kuriuos aš matau modavę savo gyvenimą žmogui ir tėvynei, jis mirė visų aplėstas skurdė ir varge...

— Virginija, sutikai daug idomių žmonių, turėjai gražius bendravimo akimirkas. Sakyk, koki išpūdi

tau paliko sutiktieji žmonės?

— Aš gastroliavau įvairiose salėse — ir didelėse, iškilmingose ir mažesnėse, kukliose. Bet visur aš jutau meilę ir dėmesį. Mačiau, su koku rūpesčiu žmonės ruošėsi, rengėsi tam susitikimui, kiek meilės ir šilumos jie įdėjo papuošti, parengti tą salę.

Marijos Remienės dėka i kvietimą rengti minėjimus atsiliepė nemažai žmonių. Ir be jokio užmokestio dirbo. Aš suprantu, kad tai ne pasilinksminimo vakarai, ne estrados koncertai. Salės nebuvo sausakimšos, bet žmonių buvo pakankamai. Ir tie, kurie atėjo, buvo patys nuostabūs, patys tikriausi. Jie sakė, kad atėjo iš patriotizmo ir nesitikiėjo rasti tokią audrą jausmų. Jų veidai spindėjo. Aš mačiau, kad ant jų petių laikosi kultūrinis dvasinis išėjvijos gyvenimas. Juose buvo gyva Lietuva. Aš galėčiau suminėti nemažai vardų, bet nenorėčiau išskirti ir savo nepaminėjimu įžeisti. Man visi brangūs.

— Žinai, šis klausimas gal pasirodys tau keistas, bet koks išėjvijos santykis su Lietuva?

— Aš tikrai turėjau daug jaudinančių susitikimų, kur dar kartą patyriau, kas išėjvija Lietuva. Jaudinančių susitikimų turėjau Omahoje — tai buvo lapkričio pirmą dieną. Ta diena Lietuvoje susitikimas su išėjvijos Anapūs. Lankomos kapinės, deginamos žvakutės, kapai puošiami chrizantemų žiedais. Ten, Omahoje aš pasijutau kaip Lietuvoje — buvo aukotos šventos Mišios, salė, stalai papuošti eglė, pušų, tujų šakelėmis, uždegtos žvakutės. Ir aš pajutau, kad čia gyva Lietuva. Prisimenu šviesius susitikimus Denver, Vasagoje. Žmonės nepaprastai klausėsi, paskui giedojimo himną, atsisėdo ir toliau dainavo lietuviškas dainas, o kartu su jais ir aš. Mačiau tuos kilnius moterų veidus, asarojančias akis, taurius, rimtus vyrų veidus. Aš mačiau jų dvasingus veidus. Jų širdyse buvo gyva Lietuva. Mes visi nukeliavom į ją. Ir aš tada supratau, kad mes painiojam dvi sąvokas — valdžia ir tėvynė. Valdžia laikina, laikinė už gyvenimą. O tėvynė — ji nepaliecia, ji lieka mūsų širdyse. Todėl rugdomi Lietuvą atkirkim — kas yra kas. Lietuva pasiryžusi dirbti ir užsidirbti, norinti savo vaikus mokyti ir išmokyti. Svajojanti, kad jų vaikai turės geresnį gyvenimą, geriau suvartą valstybę. Mūsų tiek nedaug, reikia susitelkti ir dirbti bendram labui. Mes turim padėti vienas kitam, myleti, suprasti, atleisti.

— Daugelyje išėjvijos žmonių jau yra primiršta lietuvių kalba. Bet ir Lietuvoje gyvenantys skuba mokyti užsienio kalbą, užmiršdami, kad ant senos kultūros pamatų laikosi mūsų lietuvių dvasia. O lietuvių kalba yra tas galvusis šaltinio vanduo, kuris sugrąžina mums gyvenimo džiaugsmą. Ar teko Tau su-

Aktorė Virginija Kochanskytė po dr. Vinco Kudirkos minėjimo Los Angeles, Kalifornija.

sidurti su šia problema.

— Bodama kelionėje, supratau, kaip svarbu išsaugoti lietuvių kalbą. Ši graži, daininga mūsų senelių ir prosenelių kalba turi tarnauti ir mūsų vaikams, provaikiams. Kalba yra stiprus mūsų valstybės pamatas. Detroito šeštadieninėje mokykloje mačiau visų pastangas piešti piešinius, rašyti rašinius. Vykto konkursai. Toronto mokykloje mačiau su kokia meile mokoma lietuvių kalbos. Įvairūs žaidimai, šokiai, užsiėmimai. Visi kas puoselėjama su meile ir dėmesiu. Koncertuojant man buvo dėkojama, kad jie išgirdo gražią lietuvišką kalbą, kuri sugrąžino juos į tėvynę. Jie buvo išsilgę gražių nuosirdžių susitikimų, paprasto bendravimo, kalbėjimo, gražių renginių.

— Šiuo metu į Ameriką plūsta didelis srautas lietuvių. Sakyk, ar jie pritampa, ar jie randa savo vietą Amerikoje. Ar domina juos kultūrinis gyvenimas?

— Sunku, bet reikia pripažinti, kad iš Lietuvos ištis pasitraukia daugelis jaunų žmonių, nematančių perspektyvų namie. Jie genami bedarbių, nepastovumo, netikrumo dėl rydienes. Tai yra gaudu, kad valstybė negali garantuoti ateities. Bet negalima sakyti, kad „naujieji“ lietuviai nepripato, neįsijungė į bendrą gyvenimą. Ten, kur jie yra kviečiami ir įtraukiami į bendras programas, vyksta bendradarbiavimas, susiliejimas kelių kartų. Marija Remienė subūrė kūrybinę grupę „Žaltvykslė“. Šis ansamblis sėkmingai gyvuoja. Menas, kultūrinė veikla apjungia lietuvišką dvasią, susivienija. Argi mes turim ką dalintis? Mes visi esam lietuviai. Man džiugu konstatuoti, kad daugelyje salių per koncertus matiau ir „senus“ ir „naujus“ lietuvius. Jie visi džiaugėsi. O aš buvau laiminga, kad Kudirkai ir vėl visus suvienijo.

— Suprantu, kad turėjai daug dėmesio iš bendruomenės žmonių, o kaip reagavo į tavo atvykimą spau-

da ir kitos informacinės priemonės. Mūsųose jeigu įvyksta kas nors gera ir džiugu, dažniausiai nepastebima, kaip sakoma „pakisamas žiburys po puodą“, nes gali vidutiniškai užtemdyti. O kaip išėjvijoje.

— Aš buvau be galo sužavėta, pamylėta ne tik žmonių, bet ir spaudos dėmesiu. Aš esu dėkinga Danutei Bindokienei ir jos visam kolektyvui, už tai, kad „Draugas“ lydyje mane visos kelionės metu. Ne tik lydyje, bet ir džiaugėsi mano pasiekimais, nuotaika, vakarais. Ir tai skatino dar atsakingiau dirbti. „Draugas“ tapo mano ištikimu draugu. Man džiugu, kad jie pastebi viską, kas gera vyksta Lietuvoje. Ir skuba pasidžiaugti, su kitais pasidalinti tuo džiaugsmu. O tuo tarpu Lietuvos spauda didelių dėmesį skiria sensacijoms ir bulvarinėms nešvankyboms.

— Virginija, tau nebūnant Lietuvoje, įvyko labai svarbus ir reikšmingas įvykis mūsų kultūriname gyvenime. Varniuose buvo pastatytas ir pašventintas tavo vyro Nacionalinės premijos laureato Arūno Sakalausko sukurta paminklas, skirtas kan. Myk. Daukšos „Postilės“ 400-osioms metinėms. Sakyk, ar neskaudėjo širdelės, kad negali dalyvauti...

— Išties man buvo liudna, kad negaliu būti kartu su vyru ir džiaugtis jo laimėjimais. Bet aš mintimis ir jausmais buvau kartu su juo. Tą patią dieną aš perskaičiau apie paminklo pastatymą ir pašventinimą Lietuvos rytu (kompiuteryje) buvo parašyta, kad paminklą pavyko pastatyti dėka autoriaus, nes jis sutiko su mažesniu honoraru. Aš ir vėl naujai atradau ir pamilau savo vyrą. Arūnas paminklą kūrė šešis metus. Keitėsi valdžios, o tuo pačiu pažūrė, strigo finansavimas, bet jis dirbo. Ir todėl šiandien paminklas stovi. Aš džiaugiuosi, kad mano vyras ne-

išdavė savo pašaukimo. O Lietuvoje daug tokių menininkų, mokslininkų, muziejininkų, bibliotekininkų, kultūros žmonių, kuriančių ir dirbančių iš pasiaukojimo ir idealizmo. Dabar Lietuvoje apie kultūrą nekalbama, ji visiškai neminama. Kalbama apie ginkluotę, mediciną ir šiek tiek apie švietimą. Ir jeigu yra žmonių, kurie idealistai, tai tik reikia džiaugtis. Taip buvo ir išėjvijoje. Papuolus į sunkias sąlygas, buvo kuriama, rašoma, tapoma, grojama, po sunkaus darbo fabrikuose, įvairiose įstaigose. Vakaraus, naktimis rašomos knygos, kuriams paveikslai... Viskas sukurta iš idealizmo, iš entuziazmo. Buvo parodyta visam pasauliui kad Lietuva gyva.

— Gal galėtum bent trumpai papasakoti, ką simbolizuoja šis paminklas?

— Pati idėja sukurti tokį paminklą gimė po to, kai mano vyras buvo sukurta ir pastatytas paminklas A. Baranaukui Anykščiuose. Prof. J. Daujotytė atsidūsoje ir pasakė, kad Daukšai nėra net mažiausio akmenėlio pastatyta...

Ir tada mano vyras ėmėsi šio sumanymo. Paminklu liudija mano svarbi trejybė. M. Daukša, kaip lietuviško žodžio, kultūros, lietuviybės dalis. Vysk. Giedraitis, kaip valstybinio mąstymo žmogus, suprantantis, kas ta valstybė yra šiandien, rytoj. O virš jų yra Marija, Dievo Motina, išleidžianti savo Sūnų, Kristų kurti pasaulį teisingesnį, kilnesnį. Paminklas apšviestas mokslo ir Dievo dvasios. Paminklas pastatytas prie Varnių seminarijos. Čia dirbo ir gyveno Daukša, iš šių sienų ir išėjo pirmoji lietuviška katalikiška knyga. Istorikų manoma, kad čia pat jis kažkur ir palaidotas.

— Bet kokie tavo ateities planai? Prasidės 2000 metai. Kaip, Tau atrodo, koks žmogus menininkas nusielpno būti išrinktas šimtmečio žmogumi?

— Na, apie planus, kuriuos

tik dēliu ir nešioju savyje, nenorėčiau kalbėti. Bet realiai jau tuo, ką turiu — galiu pasidalinti. Pirmiausia, atsakydama į klausimą dėl šimtmečio žmogaus, — juo neabejotinai išrinkčiau Mikalojų Konstantiną Čiurlionį. Kitą rudenį minėsime 125-ąsias jo gimimo metines. Kartu su savo kolega aktorium Petru Venslovu esam parengę jam skirtą literatūrinę programą, pavadinimą „Geismas gyventi“. Mes jį pristatom, kaip kuriančią asmenybę. Jis turėjo geismą gyventi, geismą kurti; dailę, muziką, dailius žodis. Mes skaitom atsiminimus, laiškus, kritinius straipsnius, kūrų. Viską, kas susiję su jo gyvenimu. Bandom pateikti klausytojams aistringą kuriančio žmogaus paveikslą. Mūsų vaidinimas — tai dviejų aktorių teatras. Jį galim atlikti bet kurioje salėje — ar bibliotekoje, ar muziejuje.

— Džiaugiuosi, kad ir vėl su nauja programa galėsite džiuginti mūsų žmones, kelti lietuvių dvasią iš sąstingio yra menininko tikslas.

— Išėjvijoje sutikau taip pat didelių entuziastų ir idealistų. Viena jų yra Marija Remienė. Ji ant savo petių prisiima tą sunkią kultūrinio darbo našą. Organizuoja, kviečia mūsų poetus, kaip S. Gedą, J. Marcinkevičių, K. Platelį, M. Martinaitį ir kitus. M. Remienė kviečia intelektualiausią, brandžiausią mūsų visuomenės dalį. Ji nutiesia tiltus tarp Lietuvos ir Amerikos. Ir tai džiugu, nes tais tiltais, nors mintimis, daugelis nukeliauja į tėvynę.

Noriu palinkėti visiems organizatoriams, globėjams, atėjusiems į dr. V. Kudirkos minėjimus žmonėms džiugų ramų ir kūrybingų Naujų Metų.

— Virginija, dėkoju už pokalbį ir linkiu, kad visi Tavo kūrybiniai sumanymai, svajonės taptų realybe.

Su aktore Virginija Kochanskyste kalbėjosi

Virginija Paplauskienė

Edmundas Arbas. „Kristaus užgimimo prakartėlė“ —kalėdinių kortelių konkurse šis kūrinys buvo premijuotas.

Nejaugi jau 35-ri?

Edvardas Šulaitis

Algimantas Mackus buvo asmenybė, kuria mes, nunokę jaunuoliai, patikėjome, iš kurios daug gavome ir dar daugiau tikėjome ir dėl kurios buvome tikri, jog ji mūsų nepavils. Algimanto Mackaus, poeto, iš mūsų atimti negali net mirtis. Jo su mumis pasiliekančiuose žodžiuose gyvens pavzdydys asmens, mylėjusio savo gimtąją žemę ir žmogų gilia, jautria meile, kurioje nebuvo nei savimeilės, nei nuovargio, — taip kalbėjo Pasaulio Lietuvių Bendruomenės buvęs pirmininkas Juozas J. Bachunas, atsisveikinant su nelauktai gyvųjų eiles apleidusiu A. Mackumi prieš 35 metus.

Šiuo džiaugsmingu švenčių laikotarpiu nelabai norisi prisiminti liūdnuosius dalykus, ypač mirtį. Tačiau jaučiu pareigą bent trumpai prabilti apie šį mano buvusį kaimyną, jaunų dienų artimą bendradarbį, vėliau tapusį žinomą kūrėju, visuomenininku, plunksnos ir radijo žmogumi, norint, jog jis nugrimztų užmarštyje, kaip dažnai pas mus atsitinka.

Sunku tikėti, kad jau praėjo 35 metai nuo to lemtingo vakaro, kada automobilio nelaimė žuvo, tik 32 gimtadienius atšventęs, vyras kartu su „Margučio“ radijo programos ir „Margučio“ žurnalo savininke Lilija Vanagaitiene.

Mirtis juos pasitiko kelyje, grįžtant į namus, baigus 1964 m. gruodžio 28 d. vakarinę „Margučio“ radijo programą. Tai buvo vienas skaudžiausiųjų tų metų įvykių ne vien Ci-

Algimantas Mackus

HERMETIŠKOJI DAINA

1.
[avilį nebelek,
medaus nebenešk,
bitele pilkoji;

koris išvalgytas,
avilys išdraskytas,
bitele pilkoji;

sudegink sparnus,
geluonį įleisk,
bitele pilkoji;

valandėlę gyvenk,
ir ramios tau mirties,
bitele pilkoji.

POKALBIS APIE NEGYVŲJŲ GIMIMĄ

Iškankintame plote
esu tamsus ir užtikrintas:
Dievas su mumis,
Gott mit uns.

Transcendentiška mėnulio žviesa
liaudiškai filosofuoja
ties užvertais saulūžės langais.

Užmigau amžinam
medaus mėnesiui su mirtimi.
Nepastebėta atėjo žiema,
nepastebėtas iškrito sniegas.
(Sninga, angele, sninga.)

Žiema — tai laikas gimdyti,
tai laikas iškankintame plote,
tai laikas mėnesių šaltėje
svetimų sezonų ir kūnų
artėjančių šilumą
jausti ir just.

(Ar negyvi vaikai
nereikalingi tikėjimo, angele?
Ar negyvi vaikai
nereikalingi pasakų?)

Iš atargos pašaukti —
Gott mit uns —
būriuojasi angelai.

Neornamentuotos kalbos generacija

kagos, bet ir visos Amerikos lietuvių gyvenime. Jis padarė didžiulę įtaką ne tik vien į ne-laimėje paliestųjų asmenų šeimų likimą, bet ir į „Margučio“, kaip institucijos ateitį.

Verta kiek plačiau sustoti ties A. Mackumi, kuris tuo lai-ku buvo vienas iš nedaugelio mūsų jaunosios kartos poetų, jau spėjusių įminti ryškias pėdas lietuvių literatūroje. Algimantas buvo užsirekomentavęs ne vien tik šioje srityje: jo balsą girdėjome, kaip „Margučio“ žurnalo redagavime, skaitėme jo rimtus, dažnai kontraversinius, diakuojamus iš-šaukiančius, rašinius, gerai paruoštas apžvalgas, įvairias recenzijas, spausdintas Mar-gučyje bei kitoje spaudoje.

Algimantas gimė Jono ir Marcelės Mackų šeimoje 1932 m. vasario 11 d. Klaipėdos krašte — Pagėgiuose (nebe reikalauja pirmąjį eilėraščių rinkinį — *Elegijas*, pasirodžiusį 1950 m. Čikagoje, išlei-do Algimanto Pagėgio vardu). Vietos katalikų bažnyčioje jis buvo pakrikštytas Algimantu Viktoru.

Savo gimtajame miestelyje Algimantas su tėvais išgveno iki 1939 m. pavasario, kada visą Klaipėdos kraštą okupavo Vokietija. Jau Pagėgiuose jis buvo pradėjęs lankyti pradžios mokyklą. Trumpai Mackams teko gyventi Tauragėje ir Vil-kaviškyje, kol jo tėvas, atga-vus Vilnių, buvo paskirtas VI pašto viršininku, kuriame tar-navo ir Marcelė Mackuvienė.

Algimantas Mackus Cicero, Illinois, pirmaisiais JAV atvykimo metais.

Algimantas Mackus Vokietijoje.

Vilniuje Algimantas baigė pradžios mokyklą ir pradėjo lankyti Vilniaus I gimnaziją. Mano archyve, šalia kitų iš Marcelės Mackuvienės gautų svarbių dokumentų bei nuotraukų, yra ir tos gimnazijos direktoriaus Truchano pasi-rašytas, Algimanto — mokinio asmens, liudijimas. Jame pas-kutinė pažyma sako, kad jis mokėsi antroje klasėje ir kad liudijimas galioja iki 1944 m. rugsėjo 15 d.

Tačiau Vilnių Algimantas apleido dar 1944 m. birželio mėnesį, kuomet kartu su tėvais išvyko atostogų į Tauragę pas gimines. Daugiau į namus jau jie negrįžo, nes, artėjant sovietinei armijai, pasikinkę arklis, vežimu Mackų šeima tų metų rugpjūtyje iškeliavo į Rytprūsius.

Vėliau jo tėvai, gerai mokėdami vokiečių kalbą, gavo darbą Berlyno priemiesčio pašto skyriuje. Kuomet rusų kariuo-menė artėjo prie Berlyno, Mackai sugalvojo bėgti į Bava-riją, kurią vėliau užėmė ame-rikietiški kariuomenė. Tada jie pakliuvo į pabėgėlių stovyklą Koburge, o po to į Wiurzburgą, kur apsigyveno nemaža lietu-vių.

Šioje stovykloje Algimantas tęsė mokslą ten susikūrusioje lietuvių gimnazijoje. Joje jis baigė IV klasę, o kuomet buvo įpusėjęs V, teko pajudėti į Schweinfurtą. Čia ir šią klasę užbaigė. Vėliau kraustėsi į Schwaebisch Gmiund stovyklą, kurioje nuo 1948 m. Algi-mantas vėl turėjo progą lanky-ti lietuvių gimnaziją ir, čia baigęs VI klasę, 1949 m. vė-lyvą pavasarį su tėvais leidos į tolimą kelionę Amerikon. Ap-sigyveno Cicero lietuvių telki-nyje.

Čia prasidėjo mudviejų arti-ma pažintis ir net teko talkinti, išleidžiant Algimanto pir-mąją poezijos knygą: reikėjo ją suredaguoti, surasti spaustu-ve ir kt. Atsimenu, kiek buvo jaunam poetui džiaugsmo,

gimtadienį šventusi, Algiman-to motina Marcelė. Ji apie sa-vo sūnaus (beje, vienintelio vaiko šeimoje) vaikystę bei jaunystę pasakoja taip, lyg iš rašto skaitytu.

Ji dažnai kalba apie tai, kad sūnus be galo mylėjo Lietuvą, o ypač Vilnių, kuris jo kūrybo-jė palikęs didžiulę žymę. Moti-na pasakoja, jog sūnus rodė didelį dėmesį, pagarbą bei meilę abiem tėvams, ypač jai.

Šiandien Algimantą Mackų dar galima rasti Čikagos va-karinių priemiesčių telefono knygoje, nes jo vardu motina yra įrašiusi savo naudojamo telefono numerį. Ji sakė, kad dar visai neseniai jam skambi-no lietuvių vyras, kuris norė-jęs pasikalbėti su Algimantu Mackumi. Teko jam paaiš-kinti, jog šį vardą bei pavardę turėjęs žmogus amžinybėn iškeliavo prieš beveik 35 me-tus.

Dabar dar dažnai girdime apie Algimanto Mackaus kny-gų leidimo fondą, kuomet išei-na naujas leidinys. Neseniai pasirodė didžiulė šio fondo išleista knyga Alfonso Nykos-Nyliūno *Dienoraščio Fragmentai, 1971-1998*. Tai 750 pusla-pių turinti šių „fragmentų“ antroji dalis (pirmoji, 1998 m. išėjusioji, buvo 544 psl. apim-ties).

A. Mackaus kūryba dabar daugiausia pasirodo Lietuvoje. 1994 m. „Vagos“ leidykla Vil-niuje išleido jo iki šiolie di-džiausią kūrybos rinktinę — *Ir mirtis nebūna nugalėta*, ku-rią spaudai parengė Virginija Gasiliūnas. Joje išspausdintos ir detalės apie A. Mackaus žu-vimą bei laidotuves. Štai dalis to aprašymo:

„Kviečiame pasiklausyti „Margučio“ rytoj vakare, o da-bar visiems klausytojams lin-kime labos nakties, — tokiais žodžiais Algimantas Mackus baigė 1964 m. gruodžio 28 d., pirmadienio, laidą. Buvo sep-tinta vakaro.

Baltas „Plymouth“ automobi-lis, vairuojamas „Margučio“ ra-dijo programos vedėjos ir žur-nalo leidėjos Lilijos Vanagai-tienės, greitai paliko La Gran-ge, IL, miestelį, kuriame buvo radijo stotis, ir pasuko Čika-gos link. Esant nepaprastai blogam orui ir matomumui, „Plymouth“ susidūrė su ne savo kelio puse išvažiuosiu tyje išspausdino gana neigia-mą jo poezijos knygelės (*Elegi-jos*) recenziją.

Su Algimantu nemaža teko bendrauti ir Ciceroje įsteigta-me „Tauro“ lietuvių sporto klube. Čia išryškėjo jo gabu-mai ir sporte — ypač stalo te-nise. Jis kurį laiką vadovavo klubo krepšinio sekcijai ir, kuomet Algimantas iš pareigų pasitraukė, man teko šį darbą perimti.

„Tauro“ klubas per savo ne-ilgą egzistenciją surengė kelis literatūros vakarus. Viena-me jų savo poeziją skaitė Algi-mantas ir kitas, vėliau tragiš-kai žuvęs kūrėjas, Antanas Skėma.

Vėliau, kuomet reikėjo išeiti JAV kariuomenės karinės prievolos atlikti, mūsų keliai išsiskyrė. Grįžus atgal į na-mus, prisiejo kibiti į mokslus bei kitus užsiėmimus. Tada buvo mažiau laiko bendravimui, nepaisant, kad kurį laiką dar gyvenome kaimynystėje.

Šiandien, žiūrint į praeitį, gal kai kas atrodo kitaip negu tada, nerūpestingos jaunystės dienomis. Kai kas, žinoma, jau ir primiršta, kas dėjosi, saky-sime, prieš 45 ar 50 metų. Tačiau daug ką iš atmintyje išblukusių vaizdų atgaivina dar ir dabar kaimynystėje gy-venanti, neseniai savo 95-ąjį

Frederic Chopin ir jo lietuviška daina

Šiais metais prisimenant garsaus lenkų bei prancūzų pianisto/kompozitoriaus Fre-deric Chopin (Frederiko Šope-no) 150-tą mirties sukaktį (mirė 1849 m.), visame pasaulyje, o ypač Lenkijoje ir Pran-cūzijoje, plačiai skambėjo jo sukurti muzikos veikalai.

Ypatingas ir jaudinantis Chopin mirties valandos kon-certas įvyko netoli Paryžiaus esančioje pilyje, kurioje Cho-pin gyveno nuo 1837 iki 1846 m. Ten spalio 17-tos nakties metu, 2 val., (tai Chopin mir-ties data ir valanda), koncertą atliko penki patys žymiausi tarptautiniai klasikinės muzi-kos pianistai. Jų tarpe ir pia-nistė iš Lietuvos, gyvenanti Paryžiuje, Mūza Rubackytė. Koncerte skambėjo patys brandžiausi Chopin kūriniai, kuriuos jis sukūrė, gyvenda-mas minėtoje pilyje. Pianistė Mūza Rubackytė skambino garsiąją „Sonata b-moll“.

F. Chopin gimė 1810 m. Lenkijoje, Varšuvoje. Jo tėvas buvo prancūzas Nikolas Cho-pin. Atvykęs iš Prancūzijos į Varšuvą, vienoje gimnazijoje dėstė prancūzų kalbą. Motina Justine Kryzhanowska — len-kė. Būsimasis kompozitorius Frederic lankė privilegijuotą, aristokratų vaikams skirtą, mokyklą. Fortepijono ir kom-pozicijos studijas lankė Var-šuvos konservatorijoje. Vos su-laukęs 7 metų, viešai atliko stambų Gynowetz fortepijono koncertą ir improvizaciją. Būdamas jaunuolis amžiuje, nesulaukęs nei 20 metų, su koncertais lankėsi Dancige, Leipcege, Prahoje ir kitur. Jo pirmieji kompoziciniai bandy-mai buvo saloniniai šokiai: polonezai, mazurkos, valsai.

toli „Margučio“ raštinės, atski-rose kopyčiose. Pirmąją 1965 metų dieną įvyko atsisveikini-mo ceremonija... Sausio antrą paskutinį atsisveikinimo žodį prie uždegtų Algimanto Mac-kaus karsto tarė dr. Vytautas Kavolis. Žuvusieji buvo palai-doti Sv. Kazimiero kapinėse. Procesijoje dalyvavo apie 4,400 automobilių. Algimanto Mackaus karstas neulistas į duobę šalia tėvo kapo, paly-dint jį Lietuvos gintaro ir smėlio smiltimis, kurias bėrė žmona Dalia, ir aidint Lietu-vos himnui...

Šios padrikos mintys ir kai kurie čia pateikti ryškesni A. Mackaus gyvenimo bei kūry-bos faktai tebūna bent kuklus šio jaunystėje mus palikusių neeilinio vyro darbų prisimini-mas.

Chopin, vienintelio ir nepa-kartojamo fortepijonui muzi-kos genijaus, šimtai sukurtų veikalų yra įrašyti į plokš-teles, kasetes ir CD (kompak-tinius diskus). Vieną CD (Ex-celsior label), 1996 m., 3 Cho-pin balades, 1 scherzo ir so-nata Nr. 2, įrašė JAV gyve-nantis pianistas iš Lietuvos Povilas Stravinsky (taip pa-vardė įrašyta CD viršelyje).

P. Paly

Vytenis Vasyliūnas Šv. Petro bažnyčioje. Gruodžio 5 d. V. Vasyliūnas grojo vargonais savo tėvo, ata Izidoriaus prisiminimui aukotą Mišų metu. Po pamaldų buvo priėmimas Šv. Petro parapijos salėje, kurį surengė Ona Merkienė. Vytenis Vasyliūnas yra pasaulinio garso astrofizikas, nuolat keliauja po įvairius kraštus ir skaito paskaitas iš savo profesijos arties. Jis taip pat atlieka koncertus Angli-joje, Vokietijoje, Amerikoje, Lietuvoje. Nuotr. Robert Mikėnas

Arūnas Žilys Kalifornijoje

Kiekviena maloni kultūrinė staigmena — jei tik tinkamai pagarsinta — susilaukia malonaus atgarsio. Net ir Pietų Kalifornijos plačiai išsidėčiusiose lietuviuose. Štai i Lietuvos dailininko Arūno Žilio tapybos parodos atidarymą „Bergamot Station Art Center“ BGH galerijoje, Santa Monikoje gruodžio 11 d. vakare žiūrovų suvažiavo lyg i kokį estrados žvaigždės koncertą. Net iš atokiausių vietovių. Daugiausia jaunesnio amžiaus lietuvių, šiaip labai retai pasirodančių parapijos salės renginiuose.

Prie atgarsio sėkmės prisidėjo šeštadienio radijo laidos ir parapijos laikraštis. Vis dėlto didžiausias nuopelnas tenka naujai žiniasklaidos priemonei, vadinamai „internetu svetainei“ — www.lan-gas.com ir jos kultūriniam padalinii „Art Symposium“. Iš šios gaivios versmės daug kas gavo kvietimus paštu. Juose parodos organizatorė Laisvė Laurinkus nurodė būsimą įvykio svarbą lietuvių išeivijos kultūriniam gyvenime. Tai pirmas Lietuvos dailininkas, kurio darbai bus eksponuojami „Bergamot Station Art Centre“. Paroda veiks iki 18 d.

Taigi debiutas! Bergamot meno centras formaliai įsteigtas 1995 metais anksčiau buvusios troleibusų stoties teritorijos pastatuose. Čia susitelkę maždaug 30 galerijų. Atsikėlė ir Santa Monikos miesto meno muziejus. Bus statomi du „Mark Taper Forum“ teatrai: didelis ir mažas. Bergamoto (ten augusio vaimedžio žiedo pavadinimas) populiarumas didėja. Galerijose rodomas bet kokio žanro tik originalus, tik itin naujoviškos pakraipos menas. Gali, čia pamatyti ir keisčiausių instaliacijų ir naujų Frank Stellos ar David Hockney šedevrų. Salių nuomavimas nėra pigus...

Arūnas Žilys, gimęs 1953 Vilniuje, mokėsi M. K. Čiurlionio meno mokykloje, baigė Valstybinę meno akademiją Vilniuje. Kaip rašoma „Art Symposium“ išleistame lakšte, jo stilius išsivystė juvelyrikos ir grafikos kuryboje. Turėjęs eilę parodų Europoje, Rusijoje ir JAV. Žilio darbų yra įsigiję muziejai, bankai, privatus kolekcionieriai. Šiuo metu Amerikoje jo paveikslai yra naudo-

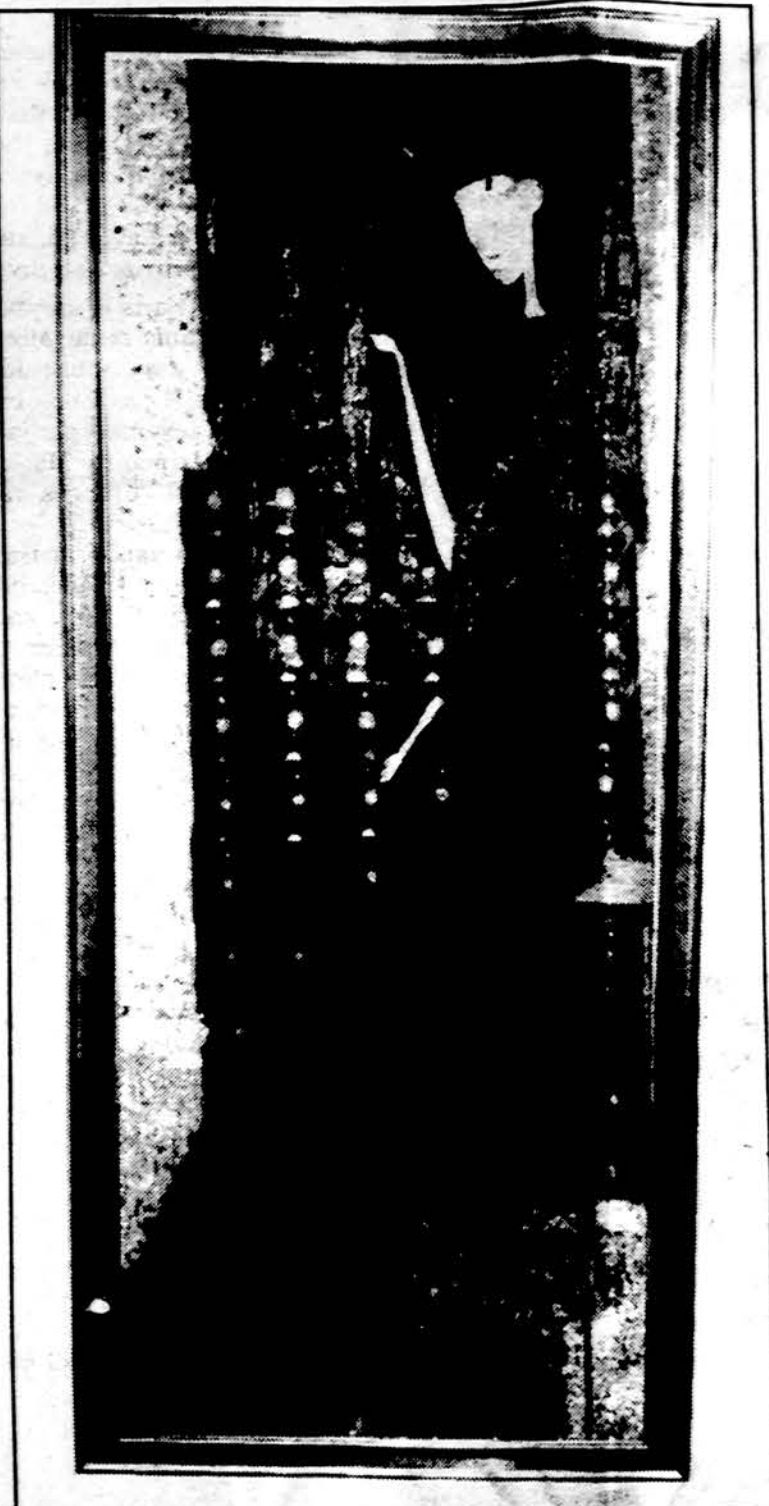
jami populiariuose TV vaidiniuose bei kino filmuose.

Koks mano įspūdis, susidūrus su Žilio paveikslais atidarymo vakarą? Archaiskai teigiamas. Kodėl archaiskai? O todėl, kad iš karto pasijutau, tarsi įžengęs į spalvingą senų laikų alegorijų knygą, savo mįslingomis iliustracijomis išjudinančią samonėje dar neišblėsusį vaikišką žavesį. Juk tie nežemiškai liauni pavaldai, su kuginėmis kepurėmis ar beretėmis, tie ilgąsnapiai paukščiai, ant kurių jojama, o ypač tas prabangus, turiningas fono žėrėjimas, integraliai tapęs paveikslu esme. Šen ir ten samojis, būtent „Santuokoje“ dviejų švytinių galvų kepurės susipina i aukštą bendrą spiralę; „Klaidoje“ — ant paukščio joja žmogysta su paukščio galva, o paukštis su žmogaus galva. „Grybų žmonės“ šypsni sukelia veidų išraiškos. Kai kada siūžetuose skoningai įterpiamas ornamentas, kad ir išpūdingame kūrinyje „Su raudonu paukščiu“ (60 x 24 colių).

Jei kas, kalbėdamas apie panašumus, mini austrų tapytoją G. Klimtą, man regis, gerokai prašau. Klimto žmonės, daugiausia moterys, yra sklidini erotinio realizmo. Pas Arūną Žilį nėra nei lašo erotikos, juo labiau realizmo. Nėra polinkio perkrauti vaizdą ekstravagantiška ornamentika. Estetinis glaudumas čia valdo ir piešinį, ir kolorito dermę, ir tų visų sudvasintų pavidalų būseną, sakyčiau jų dalyvavimą vaizduojamoje situacijoje tik su ilguose rubuose slepiamų kūnų užuominom (be ypatingo dėmesio anatomijai), tik su paprasčiausiais veido bruožais. Visose kompozicijose nuosekliai išlaikomas lyrikai būdingas tylus santūrumas. Nėra to, ko nereikia. Tera tik estetinė daug sakanti tyla. Tik meditacinis džiugesys matant ant sienų iškabintą poetišką magiją. Anot anglų poeto Samuel Colridge, „ne realybė, ne išimtis, ne melodija, bet magiška atmosfera“. Šalia kilnios rimties ir susikaupimo, pasamoneje tebeslypi keriančiai žaismingoji pasaulio dalis.

Todėl, manau, šio prieškalėdinio įvykio organizatoriai Arūno Žilio parodai suteikė gan tinkamą motto: „Feel the Joy“.

Pranas Visvydas

Arūnas Žilys. „Su raudonu paukščiu“.

Garbingų premijų laureatai

Prieš kelis metus įkurtą Lietuvos Respublikos Seimo ir Lenkijos Respublikos Seimo narių Asamblėja įsteigė premijas asmenims už jų didelius nuopelnus, stiprinant lietuvių ir lenkų kultūrinį bendradarbiavimą. Viena premija skiriama labiausiai nusipelnusiame Lietuvos, kita lygiavertė premija — Lenkijos kultūrininkui ar visuomenės veikėjui.

Lapkričio pabaigoje Vilniaus universiteto Muziejuje auloje įvykusiame abiejų kaimyninių valstybių seimų Asamblėjos posėdyje, dalyvaujant aukštesiems Lietuvos ir Lenkijos seimų nariams, tarp jų prof. V. Landsbergiui, Lietuvos ministrui pirmininkui Andriui Kubiliui, Liublino miesto prezidentui A. Pruszkowski, Vilniaus kultūrinės žviesuomenei, buvo paskelbti pirmieji Asamblėjos premijų laureatai. Jais tapo Bronys Savukynas (Lietuva) ir Jerzi Kloszowski (Lenkija).

Apibūdindamas Lenkijos laureatą prof. J. Kloszowski, Lenkijos Respublikos Seimo vicemarsalka J. Krol pažymėjo, kad tai žymus istorikas, Vidurio ir Rytų Europos istorijos tyrinėtojas. Vienas iš svarbiausių ir naujausių J. Kloszowski darbų — istorijos veikalas *Jaunesnioji Europa*. J. Krol pažymėjo, kad J. Kloszowski — Varšuvos auklėtinys, dalyvis, vienas iš Lenkijos visuomenės veikėjų ir kultūrininkų, kurie 1990 m. reikalaavo Lietuvai laisvės ir nepriklausomybės.

Draugo skaitytojams turbūt bus įdomu daugiau sužinoti apie Lietuvos puoselėjas garbingos premijos laureatą, šlovintą žinomo žurnalo *Kultūros barai* vyriausiąjį redaktorių Bronį Savukyną. Beje, sausio 3 d. jam sukanka 70 metų, bet jis tebėra jaunatviškai veiklus, sveikas, žvalus ir energingas.

Apibūdindamas B. Savukyną, Lietuvos Seimo pirmininko pav. A. Vidžiūnas jį pavadino laisvo proto žmogumi, mokslininku, kultūros organizatoriumi.

B. Savukynas — plataus žvilgsnio lingvistas, filologas, lituanistas, vertėjas. Jo mokslinės specializacijos: lietuvių ir baltų onomastika (kalbotyros šaka, tirianti tikrinius vardus), bendrinės kalbos normavimo ir funkcionavimo reikalai, bendroji semiotika, baltų mitologija ir kultūros istorija. Yra paskelbęs apie 80 mokslo darbų. Apibūdindami laureatą B. Savukyną, mūsų kultūros žmonės galėtų dar pabrėžti jį buvusį ir tebesant bemaž visų inteligentijos sambūrių dalyvį ir sielą. Nuo 1992 m. — B. Savukynas žurnalo *Kultūros barai* redaktorius, kartu su V. Kavoliu ir kitais Lietuvoje bei išeivijoje gyvenančiais intelektualais padariusį jį vienu geriausių ir populiariausių kultūrininkų leidinių. Jeigu dar mažai žinoma, apibūdinantį laureatą veikia ir veiklą — tai B. Savukynas — dar ir lietuvių PEN centro, Lietuvių kalbos draugijos, Pasaulio lituanistų bendrijos narys, pasak Seimo pirmininko pavaduotojas A. Vidžiūnas, beje, turintis filologo-lituanisto kvalifikaciją.

Apibūdindamas B. Savukyno veiklą, stiprinant lietuvių ir lenkų kultūrinį bendradarbiavimą A. Vidžiūnas pabrėžė, kad jis yra Lietuvos ir Lenkijos Kultūros kūrėjų konferencijų iniciatorius, organizatorius ir Lietuvos delegacijos vadovas. Šios konferencijos jau buvo surengtos Lenkijos miestuose Vygriuose (1997 m.) ir Druskininkuose (1998 m.). Šiose konferencijose analizuotos lietuvių ir lenkų tarpusavio sąveikos, atmetas ilgai tvyrojęs neigiamas požiūris

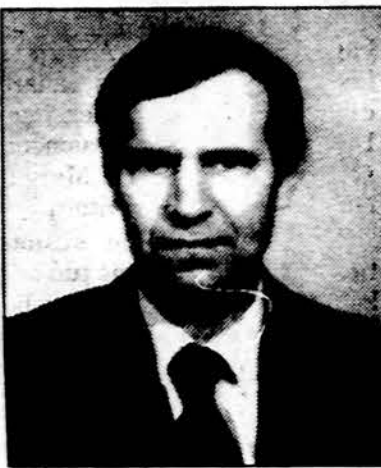
Valstybinės J. Basanavičiaus premijos laureatai

1999 metų valstybinė J. Basanavičiaus premija už etninės kultūros tyrinėjimus, sklaidimą ir populiarinimą paskirta Juozui Kudirkai ir Juozui Vainai. Abu laureatus sieja paribio lietuvių etninės kultūros tyrinėjimai.

J. Kudirka — etnologas, habilituotas daktaras, visą gyvenimą tyrinėja lietuvių tautodailę ir papročius. Dirbdamas Lietuvos liaudies kultūros centre, žadino ir gaivino tradicinę liaudies kūrybą: rengė tautodailės tyrimo bei ugdymo programas, organizavo konferencijas, redagavo ir sudarinėjo straipsnių rinkinius.

J. Kudirka ne vien kėlė idėjas, bet ir praktiškai jas įgyvendino: nuo 1984 m. pradėjo organizuoti liaudies sportinių žaidimų dienas Šalčininkų r., Šalčininkuose atgaivino Motinos (1987 m.) ir Tevo (1988 m.) dienų šventimą, tuo pradėdamas kaimo papročių žadinimo sąjūdį.

Kultūros darbuotojai žino J. Kudirkos papročių tyrinėjimo darbus — *Joninės, Užgavėnės, Velykų šventės, Velinės, Vilniaus verbos* (tyrinėjo jas 24 metus), *Lietuviškos Kūčios ir Kalėdos, Papročiai ir kaimo kultūra* (pastarasis leidinys skirtas kaimo papročių atgaivinimo metodikai). Iš Baltarusijoje esančių lietuviškų kaimų surinkta medžiaga apibendrinta leidinyje *Apsio ir Pelesos lietuviškoji kultūra*.

Juozas Kudirka.

Lietuvių liaudies kūrybą J. Kudirka populiarino ir užsienyje. Liaudies kultūros centro išleistas *The Lithuanians: an ethnic portrait* paskelbtas „Internet“, juo buvo naudojama si supažindinant su Lietuva Amerikos taikos korpuso narius.

J. Vaina gimė 1916 m. Vidugirių k., Punsko valsčiuje. Mokėsi Vytauto Didžiojo gimnazijoje Vilniuje, dvejus metus studijavo fiziką Vilniaus universitete, vėliau tęsė studijas Gdanskio politechnikos institute. Nuo 1956 m. gyvena Punske.

Seinai mūsų amžiaus pradžioje buvo svarbus lietuvių kultūros centras, jau anuomet čia buvo renkama tautosaka.

Po Antrojo pasaulinio karo vienu iš uoliausių šios srities darbininkų, taip pat entuziastingu etnografinės medžiagos

rinkėju tapo mokytojas Juozas Vaina. Jis užsibrėžė tikslą: kur kas daugiau negu jo pirmtakai ir savo gimtinėje geras tris dešimtmečius rinko vietos žmonių dvasinės ir materialinės kultūros vertybes. Per tą laiką buvo sukaupta apie 7,000 vienetų tautosakos, aibė žodžių Lietuvių kalbos žodynui, per 2,000 vertingų materialinės kultūros pavyzdžių. Iš pastarųjų išaugo Punsko krašto etnografinis muziejus, gausiai lankomas Lenkijos, Lietuvos ir kitų Europos šalių turistų. Muziejus tapo reikšmingu kultūros židiniu — čia vyksta pamokos, retų buitinių eksponatų atvyksta pažinti etninės kultūros specialistai iš Lietuvos.

Užrašinėdamas Seinų krašto lietuvių dainas, kalendorinius papročius, J. Vaina apėmė per 300 pateiktųjų. Sutvarkyti rinkiniai, išsifruoti tekstai buvo siunčiami Mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros, Istorijos institutams. Seinų ir Punsko tautosaka sudėliota i 475 psl. rankraštį, etnografiniai pasakojimai — i rankraštį *Seinija* (902 p.). Vertingiausia šių rinkinių medžiaga pateko i knygą *Nuo Punsko iki Seinų*, išleista „Aušros“ leidyklos 1997 m. 1998 m. ta pati leidykla išleido antrą knygos dalį, kurią įdėta J. Vainos užrašyti atsiminimai, etnografiniai pasakojimai, dvarų ir kaimų istorijos.

Juozas Vaina.

J. Vainos užrašyta etnografijos, istorijos, kalbos medžiaga yra vertingas šaltinis Seinų — Punsko krašto dvasinės kultūros tyrinėtojams. Išspausdinta knygos medžiaga tapo prieinama ne tik lietuvių bendruomenei Lenkijoje, bet ir Lietuvos regionų tyrinėtojams, etninės kultūros specialistams, kraštotyrininkams. J. Vaina aktyviai dalyvauja lietuvių kultūrinėje veikloje, yra vienas didžiausių autoritetų sprendžiant lietuvių išlaikymo klausimus.

Irena Seliukaitė
Kultūros gyvenimas,
1999 m., Nr. 29

POEZIJOS VAKARAI LONDONE

Gruodžio 2 d. naujai atidarytoje British Library vyko poezijos vakaras „Baltic Poets in London“ (Baltijos poetai Londone), kuriame savo eiles skaitė T. Venclova, latvė V. Belševica, estas J. Kaplinskis ir švedas T. Tranströmeris. Tai pirmasis Baltijos šalių ir Švedijos poezijos vakaras Londone. Kituose dviejuose vakaruose dalyvavo jaunesnės kartos poetai: E. Ališanka, G. Godinšas (Latvija), D. Kareva (Estija) ir A. K. Palm (Švedija).

Poezijos skaitymams Londone anglų kalba išleista latvių poeto ir vertėjo Jurio Kronbergo antologija „Baltic Poets“, kurioje pristatyta aštuonių Baltijos regiono poetų kūryba.

Poezijos vakarai surengti Švedijos instituto Stokholme bei Švedijos, Lietuvos, Latvijos ir Estijos ambasadų Londone pastangomis.

K.G., 1999, Nr. 29

vienu i kitus. Vygrių konferencijos deklaracijoje, be kita ko, skelbiama: „Kreipiamės i Europos kultūros kūrėjus ir massmedia (žiniasklaidą), norėdami tvirtai pasakyti, kad Lietuva ir Lenkija, išsaugodamos visus savųjų tautų paveldo bruožus ir savitumus, sudaro vieną idėjinę ir kultūrinę bendriją, kuri įeina i platesnio regiono sudėtį. Šio regiono kultūrinio bendrumo formavimėsi abi mūsų tautos atliko reikšmingą vaidmenį. Šio bendrumo šaknys žymiu mastu glūdi istoriškai susiformavusiose struktūrose. Idėjinė jų išraiška buvo ta, kad daugiau kaip prieš 600 metų apsikrikštijusi Lietuva įėjo i lotyniškosios kultūros sferą“.

Kalbėdami apie naujausius laikus, pabrėžtinai pareiškiamė, kad mūsų kultūrinį ir socialinių-politinių sanklodų bendrumo išraiška yra per pastaruosius septynerius metus susiklostę gražūs Lietuvos ir Lenkijos valstybių santykiai, šiuo metu visiškai atitinkantys Vakarų Europos valstybėms būdingus standartus“.

Niekas negincija, sakė Lietuvos Seimo pirmininko pavaduotojas A. Vidžiūnas, kad principinius šios deklaracijos teiginius suformulavo būtent Bronys Savukynas ir garsusis lenkų poetas, Nobelio premijos laureatas Czesław Miłosz.

Vygrių ir Druskininkų konferencijos subūrė įtakingus Lietuvos ir Lenkijos intelektualus, kurie diskutuodami atmetė įsisenėjusius požiūrius vienu i kitus stereotipus, išskėlė ir palaikė atviros visuomenės principus. O istoriko Alfredo Bumblausko teigimu, B. Savukyno plati erudicija, oriai principinga ir kartu dialogiška laikysena, Vygrių ir Druskininkų konferencijose nulėmė konstruktyvų dialogą visais klausimais. O konstruktyvūs, ilgalaikiai, per visus sunkumus išliekantys santykiai, pasak A. Vidžiūno, tegali būti kuriami ant žmonių pasitikėjimo, mokslo, kultūros bei meno pamatų.

Algimantas A. Naujokaitis

Lietuvos ir Lenkijos seimų Asamblėjos premijų laureatai. Iš kairės: Jerzi Kloszowski ir Bronys Savukynas. Nuotr. Algimanto Žitūno

Arūnas Žilys prie savo aliejinio paveikslų „Klaida“.

Leidiniai

TUKSTANTMEČIO KNYGA

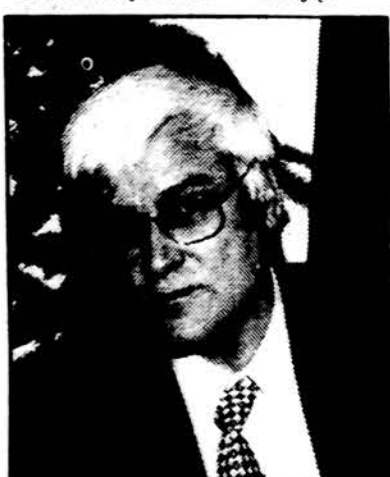
Kaune esanti uždaroji akcinė bendrovė „Kraštotvarka“ pradėjo įgyvendinti projektą „Pažintis su Lietuva“. Tai šiuo pavadinimu lietuvių ir keliomis užsienio kalbomis pradėta leisti enciklopedinio pobūdžio knygų serija, supažindinanti su Lietuvos praeitimi ir šian-diena.

— Tikimės, kad savo tūkstantmetį sutinkančios Lietuvos istorinių įvykių apžvalga bei pažintis su mūsų valstybės ekonominiu ir kultūriniu gyvenimu, įžymiaisiais žmonėmis padės skaitytojams geriau suprasti lietuvišką kasdienybę trečiojo tūkstantmečio sutiktuvių išvakarėse, — sakė privačia iniciatyva, be valstybės paramos sudaryto projekto „Pažintis su Lietuva“ autorius ir vadovas Steponas Maciulevičius.

Neseniai knygynuose pasirodė bene svarbiausia šios serijos „Tūkstantmečio knygos“ pirmasis tomas (lietuvių, anglų, vokiečių, prancūzų, lenkų ir rusų kalba).

Mazdaug ketvirtadalį šios gražiai išleistos, didelės, 416 psl., knygos užimanti dalis prasideda glaustu, bet kvalifikuotu, Lietuvos istorijos išdėstymu, pradedant nuo pirmųjų gyventojų atsiradimo prie Baltijos krantų dešimtajame tūkstantmetyje prieš Kristų iki pastarųjų dienų. Glaustai, lakoniškai, bet nuosekliai ir ryškiai apžvelgiamos svarbiausios mūsų valstybės datos ir įvykiai.

Štai, pavyzdžiui, taip atrodo vienas paskutiniųjų: „1999 m. birželio 3 d. Seimas priėmė įstatymų pataisas, pagal kurias amerikiečių bendrovei 'Williams' buvo leista įsigyti 66 proc. didžiausio Lietuvoje privatizuojamo objekto — 'Mažeikių nafta' — akcijų.

Akcinės bendrovės vadovas Steponas Maciulevičius.

Kituose knygos skyriuose apibūdinama šiandieninė Lietuvos santvarka, verslai, gamta, kultūra, mokslas, krašto apsauga, menas, religinės bendruomenės, kūrybinės sąjungos, žiniasklaida, sportas, valstybės valdymo institucijos, užsienio šalių ambasados, Lietuvos administracinis susiskirstymas. Taip pat supažindinama su sostine Vilniumi, visomis apskritimis ir rajonais.

Atskiras Tūkstantmečio knygos skyrius skirtas užsienio lietuviams. Atskirai apibūdinamos JAV, Argentinos, Australijos, Kanados, Vokietijos, Prancūzijos, Lenkijos, Didžiosios Britanijos ir visų kitų šalių lietuvių bendruomenės, jų organizacijos ir veikla. Ir vėl gausybė įdomių iliustracijų, tarp kurių ir 1996 m. Kūčių vakaras rašytojos Alės Rūtos namuose, Santa Monica, Calif.

Dar vienas knygos privalumas: aprašant Lietuvos valdžios, kultūrinės įstaigas, teatrus, muziejus, bibliotekas,

kūrybines ir kitas sąjungas bei draugijas, nurodomi jų tikslūs adresai, telefonai, faksai, elektroninis paštas, interneto puslapiai, kiti duomenys.

Skaitytojų dėmesį atkreips knygos skyrelis „Šimtas žymiausių Lietuvos tūkstantmečio žmonių“. Leidėjai juos atrinko, išklause daugelio Lietuvos žmonių nuomonės. Pasak leidėjų atstovo Vilniuje Jono Rudoko, kiekvienas tų iškiliausių asmenų, išeidamas iš gyvenimo, Lietuvai paliko ryškiausių savo darbų pėdsakus. Jų įtaka jaučiama ir dabar. Greta Didžiųjų Lietuvos kunigaikščių Mindaugo, Vytauto, pirmosios lietuviškos knygos autoriaus M. Mažvydo, K. Donelaičio, S. Daukanto, M. Valančiaus, J. Bielinio, L. Ivinskio, V. Kudirkos, J. Basanavičiaus, A. Smetonos, J. Lukšos, M. K. Čiurlionio, pristatomas M. Biržiška, A. Mačeina, K. Škirpa, M. Alseikaitė-Gimbutienė, A. J. Greimas, V. Kavolis, kiti, išėję į pasaulį, žymūs lietuviai.

Išleidus Tūkstantmečio knygos pirmąjį tomą pasirodys dar trys. Leidyklos atstovas Vilniuje J. Rudokas paaiškino, kad juose svarbiausią vietą užims visų Lietuvos apskričių smulkiausių administracinių padalinių — seniūnijų aprašymai. Jų Lietuvoje yra apie 500. Tai bus bene pirmasis leidinys Lietuvoje, nušviečiantis visas Lietuvos vietas, jų būdingiausius bruožus. Taigi, kiekvienas šių tomų skaitytojas atras savo gimtųjų vietų aprašymus, galės pažvelgti į jų vaizdus nuotraukose, žemėlapius, kitus duomenis.

Akcinė bendrovė „Kraštotvarka“ jau anksčiau yra išleidusi kai kurias kitas knygas iš serijos *Pažintis su Lietuva*. Lietuvių, anglų, vokiečių, rusų kalbomis jau parduojama taip pat enciklopedinio pobūdžio, gausiai iliustruota stambi knyga *Švietimas, mokslas, naujos technologijos*. Šis leidinys smulkiau pristato Lietuvos švietimo, mokslo, verslo įmonių veiklą, galimybes ir perspektyvas. Kita knyga *Sportas* pateikia apibendrintą informaciją apie Lietuvos sporto istoriją, svarbiausius sportininkų laimėjimus, šalies ir pasaulio arenose, pristato komandas, sporto valdymo institucijas.

Įvairiomis kalbomis jau išleistos ir kitos šios serijos knygos — *Verslai, Turizmo paslaugos, lankytinos vietos*. Atskiros knygos anglų ir kitomis kalbomis skirtos Kaunui, Dūkų kraštui.

Keliomis kalbomis bus išleistos ir kitos serijos *Pažintis su Lietuva* knygos: *Kultūros paveldas, Gamtos vertybės, Poilsis Lietuvoje, Menas*.

Apie leidybos planus, bendradarbiavimą su užsienio lietuvių bendruomenėmis, knygų įsigijimą plačiau paaiškinama čia spausdinamame programos „Pažintis su Lietuva“ sumanytojo ir vadovo Stepono Maciulevičiaus rašinyje.

Tūkstantmečio knygą galima užsisakyti akcinėje bendrovėje „Kraštotvarka“. Pirmojo tomo kaina su persiuntimu — 49 USD paprastu paštu, 54 USD oro paštu. Iš anksto užsisakant visus 4 Tūkstantmečio knygos tomus jie kainuoja 190 USD. Čekį ir savo adresą siųsti Jonui Rudokui, Medėnos 23-80 2022 Vilnius.

Algimantas Antanas Naujokaitis

„MES NE PĖSTI“

Neseniai iš tėvynės atkeliavo didoka knyga, skirta Lietuvos dviračių sporto 75-čiui paminėti pavadinta — *Mes ne pėsti, mes važiuoti*. 348 puslapių turinčiame leidinyje autorė Marytė Marcinkevičiūtė įdomiai pristato dviračių sporto vystytojus, labiau pasižymėjusius šios šakos žmones, kurių tarpe turime net pasaulio rekordininkų. Ypač jų skaičius padidėjo paskutiniais metais, kuomet vyrų pėdomis pasėkė ir Lietuvos moterys.

Knygoje apie save pasakoja patys dviratininkai: apie sportinį gyvenimą, įdomiausias lenktynes, pažeria linksmų atsitikimų. „Su įžymiaisiais plento ir treko meistrais susitikinėju jų namuose, sporto bazėse, Lietuvos sporto laikraščio redakcijoje, kurioje dirbu jau trisdešimt vienerius metus ir tiek pat laiko drauguju su dviratininkais, rašau apie jų laimėjimus, kartu išgyvenu nėsėkmes“, — taip knygos įžangoje sako autorė, sporto žurnalistė M. Marcinkevičiūtė.

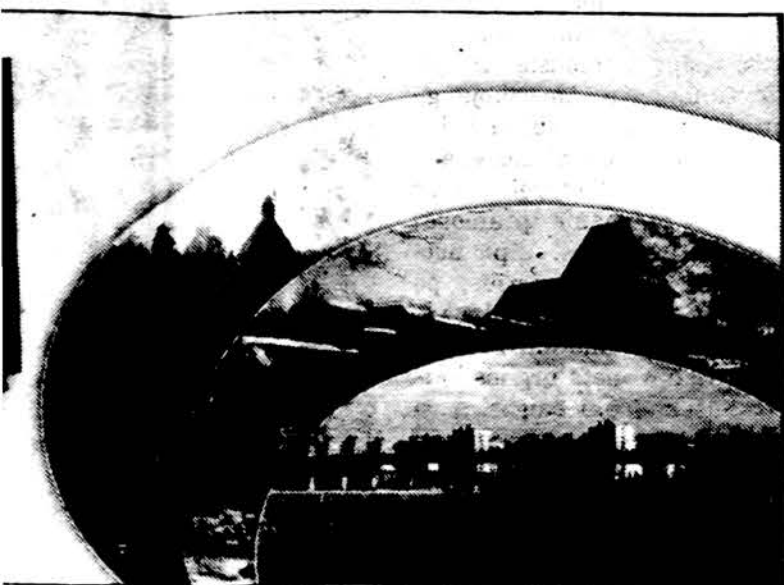
Čia skaitome ir apie pirmuosius dviračių sporto entuziasmus prieškarinėje Lietuvoje. Vienu tokių buvo Kęstutis Bulota, kuris taip pat gerai žaidė krepšinį, ledo ritulį ir čiuožė. Jis 1928 metų žiemos olimpinėse žaidynėse Šveicarijoje dalyvavo čiuožimo varžybose.

Tačiau daugiausia vietos pašvęsta dabartiai, kuomet Lietuvos vyrai ir moterys (ypač jos), priklauso geriems užsienio profesionalų klubams ir turi galimybių skinti pergales Lietuvai. Knygos pabaigoje randame nemažą duomenų apie mūsų dviračių sporto atstovų pasirodymus, kuriuos paruošė Algimantas Bertasius.

Knygoje randame medžiagos apie dabartines pasaulinio garso dviratininkes — Rasą Mažeikytę, Dianą Žiliūtę, seseris Rasą ir Jolantą Polikevičiūtes, Editą Pučinskaitę, Gitaną Gruodytę bei vyrus — Raimondą Rumšą, Arūną Čepelį, Remigijų Lupeikį, Arūną Kasputį, Saulių Šarkauską ir kitus.

Autorė rašo, kad organizuoto Lietuvos dviračių sporto pradžia yra 1923-ji, kuomet įsikūrė Lietuvos dviratininkų sąjunga (LDS). Ji ėmė burti šios šakos entuziasmus, kurti taisykles, stebėti kitų valstybių sportininkų pasirodymus, rūpinosi dviračių sporto bazės kūrimu. Dviračių sportas tada pradėjo plėsti savo geografiją. Entuziastų atsirado Klaipėdoje, Šiauliuose, Kybartuose, Tauragėje bei kitur.

1924 m. vykusiose Lietuvos dviračių pirmenybėse jau dalyvavo didokas dalyvių skaičius. Buvo rungtyniauta 120 km distancija, maršrutu Kaunas - Marijampolė - Kaunas. Lenktynės laimėjo J. Kremeris iš Kybartų. Ten pat vyko ir komandinės lenktynės, tarytum atranka Paryžiaus olim-

MES VAŽIUOTI

Knygos apie dviračių sportą Lietuvoje autorė Marytė Marcinkevičiūtė.

pinėms žaidynėms. Čia buvo atrinkti du dviratininkai: Isakas Anolikas ir Juozas Vilpišauskas, kurie pirmieji Lietuvai atstovavo dviračių sportą olimpiadoje. Iš moterų tarpo tais pačiais metais vykusiose varžybose pirmąją laimėtoja buvo M. Pakarklytė (ji užėmė pirmąją vietą 500 m nuotolio lenktynėse).

Ir taip knygoje einama iki šių dienų, kuomet dviračių sportas ir sportininkai jau yra pasiekę pasaulinio garso, iškovoję ne vieną pergalę tarptautinėse net ir pasaulio lygio varžybose. Šiuo metu daugiau pergalių šioje srityje laimi jau ne vyrai, bet merginos. Ir apie jas, kaip atrodo, dar nemaža girdėsime ateityje, nes prieauglis yra nemažas. O taip pat, reikia manyti, kad turėtų pozicijų neapleis ir vyrai.

Čia norisi bent trumpai pažvelgti į šios knygos autorę. Marytė Marcinkevičiūtė gimusi ir augusi Alytuje, kur baigė II vidurinę mokyklą. Atstovavo Lietuvos moksleivių jaunimo ir suaugusiųjų lengv. atletikos rinktinėms, įvairiose amžiaus grupėse, ne kartą tapdama Lietuvos čempione bei prizininke.

1974 m. baigė žurnalistiką Vilniaus universitete. Nuo 1967 m. iki šiol dirba Lietuvos sporto laikraščio redakcijoje, būdama viena daugiausia patirties turinčių sporto žurnalistų Lietuvoje. Ši yra jos antroji parašyta knyga (pirmoji buvo apie krepšinio trenerį Vladą Garastą).

Edvardas Šulaitis

NAUJAS FILATELISTŲ DRAUGIJOS ŽURNALAS

Filatelistų draugijos „Lietuva“ žurnalas Nr. 1999-1 (225). Vyr. redaktorius Jonas Variakojis; viršelio piešinys dail. Antano R. Šakalio; spausdino „Draugo“ spaustuvė.

Šio, kaip ir anksčiau išleistų, šio *Filatelistų draugijos „Lietuva“* žurnalo turinį sudaro filatelija, numizmatika ir kitos, kolekcionieriams artimos, sritys. Nors žurnalas nemokamai siunčiamas visiems draugijos „Lietuva“ nariams, bet besidomintys gali kreiptis į administraciją šiuo adresu: Kazys Rožanskas, 3450 West 62nd Str., Chicago, IL 60629.

Žurnalas tikrai įdomus ir neofilatelistams, juo labiau, kad jame medžiaga pateikiama lietuvių ir anglų kalba (vertimai, ne vien jų santraukos). Šiame numeryje gausu nuotraukų, įvairių pašto ženklų bei vokų faksimilių (senųjų ir pačių naujausių iš Lietuvos), aprašymų, filatelijos naujienų apskritai ir kitos įdomios medžiagos. Žurnalas stambus — 100 psl., didelio formato, labai gražiai išleistas.

YPATINGAS DĖMESYS ČESLOVUI MILOŠUI

World Literature Today, Autumn 1999. Celebrating Czesław Miłosz. Volume 73; No 4. Vyr. redaktorius William Rig-

gan, administratore Victoria Vaughn. Verta pastebėti, kad redakcinei kolegijai priklauso prof. Rimvydas Šilbajoris.

Didžioji šio, 836 psl., didelio formato žurnalo numerio dalis skiriama Česlovui Milošui (gimęs 1911 birželio 30 d. Seiriniuose, Lietuvoje; neseniai *Draugo* šeštadieniniame priede buvo rašyta apie jo apsilankymą gimtinėje). Pateikiama Milošo biografijos chronologija, raštų bibliografija, poezijos vertimai ir įvairių autorių straipsniai apie Milošą.

Kita žurnalo dalis — įvairiomis kalbomis išleistų knygų recenzijos ar trumpesnį paminėjimai. Tarp vokiečių, anglų, rusų, amerikiečių, net afrikiečių ir kitomis kalbomis leidinių, paminėtas Alfonso Nykos Niliūno *Dienoraščio fragmentai 1938-1970*; Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas, Chicago 1998 (rašo Rimvydas Šilbajoris) ir Tomo Venclovo *Winter Dialogue* (recenzuoja Vyt Bakaitis).

Žurnalą *World Literature Today* leidžia University of Oklahoma, 110 Monnet Hall, Norman, OK 73069-9984. Metinė prenumerata 40 dol.

WORLD LITERATURE TODAY

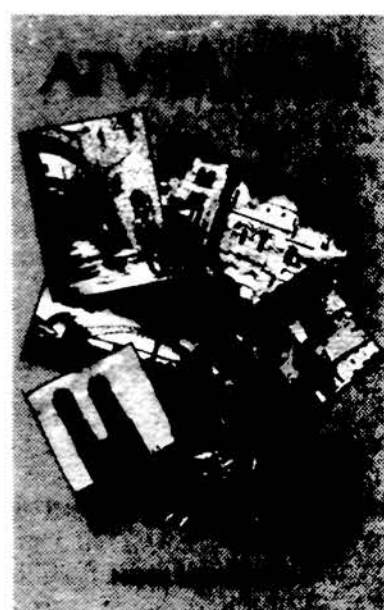
ALTIMEN 1999 CELEBRATING CZESLAW MILOSZ

NIJOLĖ RAŠO ATVIRUKUS

Nijolė Jankutė. *Atvirukai. Kelionių įspūdžiai*. Išleido Vydūno fondas Čikagoje 1999 m. Viršelis Jono Kuprio; knyga gausiai iliustruota įvairių vietovių, apie kurias rašo autorė, nuotraukomis. Spausdino „Draugo“ spaustuvė. Tiražas 500 egz.

Kažkada, kai lietuviai, atvykę į Ameriką po Antrojo pasaulinio karo, tik pradėjo kurtis ir keliones po tolimas šalis nebuvo jų kasdienybės pirmumai, apie jas skaityti ir knygoje, ir periodikoje buvo visiems įdomu. Ilgainiui skaitymą apie kitų keliones pakeitė savos patirtys. Tačiau Nijolės Jankutės kelionių aprašymai, spausdinti *Laiškuose lietuviams* ir *Drauge*, visuomet susilaukė ypatingo dėmesio. Jos gyvas, puošnus stilius, įdomūs pasakojimai, susikongravimas į lankomą vietą, jos istoriją, gamtą, žmones — praeitį ir dabartį — kuo mažiausiai dėmesio kreipiant į save, bematant pagaudavo skaitytojus. Kaskart, kai naujas Jankutės „atvirukas“ pasirodydavo mūsų periodikoje, pasipildavo prašymai, kad ji dažniau ir daugiau rašytų. O tai jau retas skaitytojų komplimentas.

Knygoje *Atvirukai. Kelionių įspūdžiai* N. Jankutė rašo apie Nilo pakrantes, Šventąją Žemę, Romą, Austriją, Vokietiją, Lietuvą, Australiją ir daug daugiau. Kiekvienas „atvirukas“ iliustruojamas būdingų nuotraukų pluoštu, kiekvienas pasižymi šmaikščiu, gyvu autorės išvalgumu ir mokerimu savo įspūdžius perduoti skaitytojui. Net ir patys apsilankę aprašomose vietovėse bus nustebinti, atradę

tai, ko galbūt nepastebėjo, o nebuvusiams pasakojimai sužadins nenumaldomą troškimą keliauti.

Knyga *Atvirukai. Kelionių įspūdžiai* gaunama *Draugo* knygynėlyje arba Vydūno fonde, 14911 E. 127th Str., Lemonte, IL 60439. Tai vienas įdomiausių ir nuotaikingiausių leidinių, pastaruoju metu išleistų šiapus Atlanto.

LITUANISTIKA SMANIJOS UNIVERSITETE

Lithuanian Papers, vol. 13 — 1999. Lituanistinių studijų draugijos, veikiančios Tasmanijos universitete, metraštis. Redaktorius Algimantas P. Taškūnas; redakcijos adresas: Post Office Box 777, Sandy Bay, Tas. 7006 (Australia). Spausdinamas kartą per metus, paprastai spalio ar lapkričio mėn., anglų kalba. Vieno numerio kaina 14AV, ir kitose valstybėse — 8 dol.; Australijoje — 7 dol.

Rodos, niekas negali būti toliau nuo Lietuvos, kaip Tasmanija, tačiau Tasmanijos universitete gyvai veikia, 1987 m. įsikūrusi, studentų draugija, pasivadinsi Lituanistikos studijų draugijos (Lithuanian Studies Society) vardu. Jos *spiritus movens* ir širdis yra Algimantas P. Taškūnas, prieš kiek laiko išleides ir lietuvių kalbą teršiančių svetimžodžių žodynelį (laida išsibaigusi, planuojama išleisti naują, papildytą). Nors žurnalas *Lithuanian Papers* yra anglų kalba, jo medžiaga lietuviškoms temoms. Rašo ne tik lietuviai autoriai, bet ir kitatautčiai. Yra medžiagos apie Lietuvos istoriją, dabartinį gyvenimą, pramonę, problemas; paminimas Baltijos kelio dešimtmetis, net ir prie Pasaulio centro Lemonte pastatytas paminklas lietuviams partizanams. Verta pabėžti, kad ir lietuvių kalbos taršalai stipriai papeikiami Vidos Rudaitienės straipsnyje „Foreign Words in Modern Lithuanian“. Pateikiama nemažai pavyzdžių iš šiuo metu Lietuvos spaudoje randamų barbarizmų (pvz., *dileris, draivas, leiblis, marketingas, menedžmentas, krosvordas* ir pan.). Žurnalas 80 psl., knygos formato, viršelis papuoštas Vilniaus universiteto vaisdais.

Czesław Miłosz.